

~~54771~~

06

ЛѢТОПИСНІ МАТЕРІАЛЫ

до исторіи мѣста Сокала
одъ его основанія до 1890 року.

Уложивъ

ВАСИЛЬ ЧЕРНЕЦКІЙ
парохъ зъ Сѣльця белскаго.

У ЛЬВОВѢ 1891.

Зъ друкарні товариства имени Шевченка
подо зарядомъ К. Беднарского.

9(с47.743)

21

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ 18182 . 1

Передрукъ зъ „Дѣла“.

Вступне слово.

На нерѣвнѣмъ горбочку по правѣй сторонѣ Буга лежить мѣсто Сокаль, до которого вѣзджае ся ѡдъ желѣзничого двѣрца по 200 метрѣвъ довгѣмъ, деревянѣмъ надъ Бугомъ мостѣ. Одъ мосту до ринку провадить довга улица звана „Бабанцемъ“, по си обохъ сторонахъ стоятъ побѣчь себе деревянѣи дома, переплѣтанѣи декуды муроваными домами, окружеными огородами та садами. По-за домами и стодолами тягнуть ся орнѣи поля; лѣсѣвъ не видати близько. Посередѣ ринку сокальского стоятъ двѣ одноповерхнѣи каменицѣ зъ поменшими будынками; тамъ мѣстятъ ся шпиталь, урядъ судовый, податковый, громадскѣи зъ пожарными приборами и вязницями. Ринокъ мѣста окружають деревянѣи та мурованѣи дома, де суть заводы, склепы, склепичи и шинки. Зъ ринку провадятъ бѣчнѣи улицѣ, замешканѣи мѣщанами, що трудятъ ся господарствомъ и ремѣслами. Якъ ринокъ, такъ и бѣчнѣи улицѣ выложенѣи деревяными тротуарами. До краснѣйшихъ будынкѣвъ въ Сокали причисляють ся: дѣмъ староства (власнѣсть мѣска), аптика, паровый млынъ, женѣска школа и высока квадратова божиця стояча на горбку.

Двѣ мурованіи церкви и два костелы, не вчисляючи костела Бернардиньского, стоячого по другомъ боцѣ Буга, украшаютъ мѣсто, котре не естъ симетрично збудоване, его бѣчній уличѣ вузкій и болотнистѣ.

Сокаль — то давне мѣсто, въ старинѣ причисляло ся до воеводства Белскаго. Оно не стояло въ початкахъ тамъ, де теперь стоитъ, по правѣй сторонѣ Буга, а стояло по лѣвѣй и розтягало ся по рѣвинѣ одъ монастыря Бернардиньского до поблизькаго села Завишнѣ.

✓ По правѣй сторонѣ Буга стоявъ въ старину лише оборонный замокъ, по котромъ полишились до теперь слѣды; замокъ стоявъ на торбѣ надъ самымъ Бугомъ, окруженный густыми лѣсами. Коли выставлено сей замокъ, якъ довго онъ стоявъ та при якихъ обставинахъ розпавъ ся, — се трудно дослѣдити зъ мѣсцевыхъ архивовъ. Естъ лишь одна коротка записка, що по несчастнѣй кровавѣй битвѣ зъ Татарами пѣдъ Сокалемъ 1519 року, станувъ гетьманъ князь Константинъ Острожскій пѣдъ замкомъ сокальскимъ и занявъ въ замку оборонную позицію. Переказъ говорить, що замокъ сокальскій збудовано за часѣвъ Бориса и Глѣба, та на се нема письменныхъ доказѣвъ. Що сей замокъ займавъ обширне мѣсце, о томъ свѣдчатъ полишеніи зъ фундаментѣвъ мурѣ, а добуваюче ся при ораню землѣ вугля наводитъ на здогадъ, що замокъ спаливъ ся и не ѣдбудовано его бѣльше. На мѣсци замку стоитъ теперь цегольня. При копаню землѣ на цеглу ѣдкрыто передъ лѣтами обширну пивницю въ значнѣй глубинѣ, а въ нѣй найдено

межи кѣстями людскими въ сосудѣ вино, металевый отворчастый хрестикъ зъ рускою на-
писью и два образы на шовковѣмъ тлѣ виши-
ваніи золотомъ и сръбломъ. На однѣмъ образѣ
есть представленый Иеусъ Христосъ якъ Спа-
ситель свѣта, на другѣмъ якъ мала дитина
окруженный ангелами, зъ написью: „Се агнецъ
Божій вземляй грѣхи міра“. При ораню и ко-
паню землѣ въ окрестности замку выдобувае
ся старинне военне оружя, кости людскіи ѣ
звѣрятъ. Се певне, що пѣдъ замкомъ мѣстять
ся до-теперь не ѡдкрытіи пивницѣ, а переказъ
голосить, що межи замкомъ а костеломъ Бер-
нардиньскимъ була въ старину пѣдземна ко-
мунікація, де мали укыватись люде въ ча-
сахъ нападѣвъ татарскихъ.

Мѣсто Сокаль оснувавъ Земовитъ князь
мазовецкій и рускій 1424 року. Ягайло, выда-
ючи свою сестру Александру за Земовита, пе-
редавъ имъ у вѣнѣ землю Белску а въ еи
складѣ входили повѣты: белскій, грубовецкій,
городельскій, любачѣвскій и бускій. По свѣ-
доцтвѣ записокъ, перехованыхъ въ мѣскихъ
архивахъ, спровавъ князь Земовитъ мѣщани-
нови краєѡвскому Николаю Шональсови и его
потомству за 150 гривенъ грошей вѣйтѣвство
въ Сокали зъ чотирма ланами поля и огоро-
дами, позволивъ ему выбудувати фѣльварокъ,
млынъ на Бузѣ, заложити броваръ, полювати
на звѣрину въ лѣсахъ, на птицѣ по мочарахъ
и сѣножатыхъ, окрѣмъ соколѣвъ, ловити воло-
комъ рыбу въ Бузѣ, копати руду на зелѣзо,
закладати кузнѣ, застерѣгаючи собѣ полови-
ну чистого доходу. Осѣвшимъ ту мѣщанамъ

надавъ князь Земовитъ право магдебурске, позволивъ имъ бесплатно рубати въ густыхъ окрестныхъ лѣсахъ дерево на паливо та на потрібнѣй будовлянѣ матеріялы, ловити вудкою рыбу въ Бузѣ, застерѣгаючи собѣ заразомъ, щобы въ окрузѣ одной милѣ ѿдѣ Сокаля не ставлено коршмы. При такихъ користныхъ обставинахъ стали скоро въ Сокаля осѣдати шевцѣ, кравцѣ, пекарѣ, ковалѣ и другі ремѣсники, а позаякъ численнѣ будовано дома, то зростало й мѣсто, котре окопано фосами. Ледво повстало мѣсто Сокаль та почавъ ширити ся межѣ мѣщанами добробытъ, найшли на Сокаль тяжкѣ часы. Дикуны Татаре, то въ бѣльшѣй то въ меншѣй силѣ, почали нападати на Сокаль, палили дома и рабували, щѣ могли. Щобы мѣщанамъ допомогти, увѣльнивъ король Александеръ мѣщанъ сокальскихъ 1506 року на десять лѣтъ ѿдѣ всѣхъ данинъ и тягарѣвъ, а єго братъ король Жигмонтъ I. надавъ мѣсту право пропѣнаціѣне зъ правомъ побирания мыта ѿдѣ возѣвъ тягаровыхъ. По кѣлькалѣтнѣ суповою найшли зновѣ Татаре на Сокаль, а о тѣмъ нападѣ єсть така въ архивахъ мѣскихъ лѣтописна записка: Коли Татаре въ своихъ походахъ пустошили зелѣзомъ та огнемъ руску землю, зайшли они зъ великими добычами и численными полонениками ажъ пѣдъ Сокаль, а дѣялось се 1519 року. Розложивши ся таборѣмъ пѣдъ мѣстомъ, они спалили й розграбили мѣсто, вырѣзавши богато мѣщанъ, котрымъ не удалось утечи передѣ дикунами въ густѣ лѣсы. Щобы перетяти Татарамъ дальшій походъ и переправу черезъ Бугъ, увѣльнити по-

лонецкихъ христіанъ зъ рукъ дикунѣвъ та прогнати нехристѣвъ ѡдъ Сокаля, явивъ ся гетьманъ князь Константинъ зъ Острога Острожскій зъ войскомъ волинськимъ пѣдъ Сокалемъ, мѣстомъ положенымъ на такъ званѣмъ „чорнѣмъ татарскѣмъ шляху“. До гетьмана князя Острожского прилучили ся Станіславъ Галицкій староста львѣвскій и Мартинъ Каменецкій, надтягнувши зъ своими войсками, и они розложили ся на напротивнѣмъ березѣ Буга. Князь гетьманъ, глянувши на великій таборъ татарскій, котрый якъ тѣма саранчѣ покрывавъ рѣвнину, зрозумѣвъ ѡдъ разу, що не буде легка справа прогнати нехристѣвъ ѡдъ Сокаля, позаякъ не мавъ при собѣ бѣльше якъ до 5.000 войска, а силы татарскіи були въ десятеро бѣлшій. Скликавши военну раду, представивъ ѡнъ пѣдвладнѣй старшинѣ, що оно буде найлѣпше не зачѣпати Татаръ, а полишити ихъ въ супокою, слѣдити ихъ рухи, а коли нагодить ся наручна хвиля, тогдѣ на нихъ напасти та старатись побѣдити. Татаре — казавъ князь гетьманъ — перемагають числомъ, посѣдають добре на рѣвнинѣ положенье, де можуть на своихъ степовыхъ коняхъ розвинути „татарскій танецъ“, длятого лѣпше буде стояти спокѣйно и выжидати, ажъ стануть переходити рѣку. Тота розумна рада осторожного, въ боєвыхъ справахъ досвѣдного гетьмана не подобалась молодому Фридриху Гербуртови и ѡнъ, пѣдмовивши Фирлея, Фредра та ще другихъ своихъ товаришѣвъ, не зважаючи на пересторогу гетьмана, ставъ зъ ними и зъ частію войска переправляти ся на другу сторо-

ну Буга, де ихъ привитала хмара стрѣль татарскихъ. Поступокъ Гербурта и товаришѣвъ присилувавъ и князя гетьмана, хочь не радо, перейти за Бугъ зъ войскомъ и розпочати зъ Татарами кровавый танецъ. Ледво войско почало приспособлятися до бою, зѣрвала ся буря, и то въ очи войску. Густѣ туманы пылу вносили ся въ гору и засланяли найближшѣ предметы, такъ що чоловікъ не мѣгъ бачити чоловіка, розпѣзнати свого ѡдѣ ворога. По причинѣ сей бурѣ счинились непорядки та замѣшанина у войску. Однѣ спотыкались и падали на згарищахъ мѣста, другѣ ломили кости, падаючи въ пивницѣ и ямы попеломъ та недогарками поприкрыванѣ, третѣ стояли нерѣшучо або въ туманахъ душливого пороху блукались по поли, не знаючи, де имъ подѣти ся, бо шумъ вѣтру заглушавъ войскову команду. Зъ той замѣшанины користали Татары, убивали людей и конѣ, другихъ забирали въ полонъ та ширили своими дикими криками ще бѣльшу замѣшанину и перестрахъ мѣжъ войскомъ. Князь гетьманъ, побачивши, що ему не удасть ся побѣдити Татаръ, выдавъ приказъ войску, щобы оно чимъ скорше повертало на другу сторону Буга, бо не хотѣвъ жертвувати своє войско на неохибну загубу. Одрѣвно гетьманьскому приказови повернуло войско на давне мѣсце, але вже не стало до 1.200 людей, котрѣ або полягли пѣдъ згарищами мѣста, або потопились въ Бузѣ, або попались въ полонъ, де ожидала ихъ смерть а може й гѣрша ѡдѣ смерти доля. Пѣзнавъ Гербуртъ ѡпѣсля свою провину, що непослухомъ ставъ ся причиною

великого нещастя и даремного проливу христіяньскои крови. Кинувши ся зъ роспуки мѣжь Татаръ, рубавъ бисурманѡвъ на всѣ боки, поки єго самого не убито. Зъ Гербуртомъ полягли єго товаришѣ Фарлей и Фредро. Татаре, полишивши значне число трупѡвъ на поляхъ сокальскихъ, ѡдойшли по кѡлькохъ дняхъ зъ добычью та полонениками въ дальшу дорогу. Князь гетьманъ, уйшовши зъ войскомъ въ замокъ сокальскій, занявъ тутъ ѡдпорну позицію, бо чувъ ся слабосильнымъ, щобы Татаръ непокоити въ ихъ дальшѡмъ походѣ. Переказъ голосить, що близько камѣнной фігуры при лѣвѡмъ боцѣ Буга спочивають убиті въ тѡй битвѣ христіяне, а пѡдъ камѣнною фігурою при дорожѣ Потурицкѡй має спочивати Гербуртъ зъ знаменитшими товаришами.

По спаленю Татарами мѣста Сокаля зъ церквами и костеломъ 1519 року, — по чѡмъ лишили ся на поляхъ званыхъ „огородами“, слѣды, що тамъ стояло въ старину мѣсто, — перенѣсь Андрѣй Тенчинскій, воевода сандомирскій, мѣсто Сокаль зъ лѣвого на правый бѡкъ Буга, зъ рѡвини на горбокъ, де стоять оно до теперь. Одамятавши ся зъ перестрашу, мѣщане почали збирати ся на новѡмъ вытыченѡмъ мѣсци, будувати дома, и незадовго стало мѣсто Сокаль, окопане высокимъ валомъ для лѣпшой обороны ѡдъ неприятеля. Тая часть мѣста Сокаля, де осѣла перша кольонія мѣщанъ, zove ся теперь „старымъ Сокалемъ“. Она єсть замешкана самими жидами, а по выкопанныхъ высокихъ валахъ можна ще бачити слѣды тяжкои працѣ людскои, осѣвшихъ ту

перших мѣщанъ сокальскихъ. По-пѣдъ мѣ-
стомъ були пѣдземнѣ пивницѣ, на нихъ бо на-
трафляе ся при будованю новыхъ домѣвъ и
копаню землѣ. Деякѣ ѡдкрытѣ пивницѣ суть
въ значнѣй глублинѣ, до другихъ труднѣй при-
ступъ за-для запавшой ся землѣ. По довшихъ
лѣтахъ супокою стало розширять ся мѣсто,
побудовано церкви зъ костелами, выкорчованѣ
притыкающѣ лѣсы перемѣнено на орнѣ поля,
ремесла зъ торговлею оживили ся. По свѣдоц-
твѣ перехованыхъ записокъ въ мѣскѣмъ архі-
вѣ, було въ Сокали 1570 року: рыбаковъ 20,
пекарѣвъ 36, рѣзникѣвъ 7, шевцѣвъ 16, кова-
лѣвъ 9, ткачѣвъ 15, кушнѣрѣвъ 14, а що най-
важнѣйше, були лише два дома жидѣвскѣ, бо
надъ се число не вѣльно було бѣльше жидамъ
осѣдати въ Сокали.

Щобы допомогти мѣсту до скоршого его
розовою, стали надавати польскѣ король для
добра мѣщанъ сокальскихъ рѣзвѣ користнѣ
привѣлеѣ мѣсту. Тѣ привѣлеѣ, списанѣ на ла-
тиньскѣмъ и польскѣмъ языцѣ, переховують
ся въ оригіналѣ и вѣрныхъ ѡдписахъ въ добре
утримуваныхъ книгахъ при рускѣй церевѣ св.
О. Николая. Трудно подавати ту всѣ привѣ-
леѣ, надаванѣ Сокалеви, въ дословныхъ ѡдпи-
сахъ, бо зъ сего нароста бы спора книга, а
при тѣмъ згаданѣ привѣлеѣ мають вартѣсть
лишь для самого мѣста. Уложивши вѣрнѣ вы-
тяги зъ тыхъ привѣлеѣвъ, зѣбравши важнѣйшѣ
приключеня, ѡдносячѣ ся до Сокаля, зъ архі-
вѣвъ мѣскихъ, церковныхъ, Бернардиньскихъ,
зъ записокъ метрикальных, — я уложивъ усе

въ хронологічному порядку и отсе подаю яко матеріялы до исторіи мѣста Сокаля.

Рѣкъ 1578.

Польскій король Стефанъ Баторій, маючи взглядъ на пѣдзупале мѣсто Сокаль за-для пожарѣвъ и нападѣвъ татарскихъ, увѣльняе сего року мѣщанъ сокальскихъ ѡдъ домового грошевого датку и акцизы, позваляе для пѣднесеня торговлѣ на основанье въ мѣстѣ торговельного ярмарку въ день св. Войтѣха, та надае мѣсту право побирати мыто надъ Бугомъ въ користь мѣста.

Щобы не допустити жидѣвъ оселяти ся въ мѣстѣ, приказуе згаданный король старостѣ сокальскому дбати про давнѣйше розпорядженье, щобы не впускати жидѣвъ надъ два дома у мѣсто. [*Архивъ мѣскій*]

Рѣкъ 1596.

Король Жигмонтъ III. затверджуе грамотою выданою сего року давнїй привилеѣй наданїй мѣщанамъ сокальскимъ що до свѣбѣдного зрубу дерева въ окрестныхъ лѣсахъ на палывиско та будѣвлянїй матеріялы. Позаякъ зъ причины свѣбѣдного зрубу въ лѣсахъ настала спѣрна справа межи мѣщанами и Александрою зъ Тишкевичѣвъ Язловецкою, старостиною сокальскою, котра не хотѣла выдавати мѣщанамъ дерева зъ лѣсѣвъ, рѣшае король сю спѣрну справу въ користь мѣщанъ. [*Архивъ мѣскій.*]

Рѣкъ 1599.

На малѣмъ островѣ, окруженѣмъ водою, стоявъ малый деревяный костель, збудованный

зъ дубины въ формѣ хреста, вылѣпленный зъ середины и зъ верху глиною. Костеломъ тымъ завѣдувавъ латинскій парохъ зъ Сокаля. Сей костель, припираючій до давного мѣста Сокаля, коли оно ще стояло по лѣвѣмъ боцѣ Буга, окружало поле, на котрѣмъ управлявъ лат. парохъ огородовину и хмѣль, а по силѣ прислугующого ему права ловивъ угоры въ плынучѣй по-при костель рѣчцѣ Ратѣ, по котрѣй полишили ся слѣды. Коли Татаре зрабували и спалили Сокаль 1519 року такъ, що зъ цѣлого мѣста полишили ся лише згарища й купа грузи, остоявъ ся цѣло згаданный на островѣ въ формѣ хреста збудованный костель. Въ тѣмъ костелѣ мѣстилась чудотворна икона Матери Божой, змалювана на деревянѣй киприсовѣй таблицѣ въ невеликѣмъ размѣрѣ. Тую икону малювавъ Яковъ Венжикъ, надворный маляръ короля Владислава Ягайла, при чѣмъ — якъ голосить переказъ та стародавня записка — мала ему бути помѣчна рука ангела. [„Jakubie Weżyku, pobożna chęć u pragnienie twoje w uszanowaniu odmalowaniem obrazu Matki mojej, tak mi się podobało; że Obraz jej, którenes tak bardzo odmalować ręką twoją pragnął, Ja ręką Anielską wystawiłem.“] Яковъ Венжикъ подарувавъ бувъ вымалювану икону Матери Божой до руской церкви въ Сокаля и тамъ она довгѣ лѣта мѣстилась, прославляючи ся чудесами. При тѣй церкви осѣвъ маляръ Я. Венжикъ и ту померъ. Яковъ Венжикъ змалювавъ згадану икону, даровану рускѣй церкви сокальскѣй, на подобу иконы Матери Божой Ченстоховской, яку князь Влади-

славъ Опольскій за-для нападѣвъ Татаръ изъ замку Белского забравъ и умѣстивъ въ Ченстоховѣ. При спаленю Татарами Сокаля 1519 року спалила ся и руска церковъ, де переховувалась чудотворна икона Матери Божої. Позаякъ на-разѣ не було де умѣстити зъ пѣдъ грузи спаленої церкви выдобуту икону Пречистої Дѣвы, котрої чудеснымъ способомъ не дѣткнула ся всепожираюча поломѣнь, умѣщено єи въ деревянѣмъ на островѣ збудованѣмъ въ формѣ хреста костелѣ. Латинскій парохи сокальскій, дѣставши разѣ въ свои руки згадану чудотворну икону, не бѣдали єи вже бѣльше Русинамъ и она полишила ся въ посѣданю латинникѣвъ у Бернардинскѣмъ костелѣ въ Сокаляхъ. Исторію згаданой чудотворной иконы уложили рускій парохи сокальскій въ древнихъ часахъ и напечатали въ книзѣ по руски. Одинъ примѣрникъ той книги, де були описані бѣдъ початку всѣхъ чуда, вынайдено въ старинѣ у о. Леонтія, руского пароха зъ Шмиткова, переведено зъ руского на польскій языкъ и напечатано исторію чудотворной иконы въ короткѣмъ змѣствѣ въ книзѣ: „Mocna Straż kościoła Polskiej“ (Львѣвъ 1724).

Якъ передъ спаленемъ мѣста Сокаля, коли чудотворна икона Матери Божої мѣстила ся въ рускѣй церкви, такъ само по спаленю мѣста та умѣщеню той иконы въ костелѣ на островѣ, горнули ся зѣ всѣхъ сторѣнь до неї люде. По причинѣ, що пѣсля перенесеня мѣста Сокаля зъ лѣвого на правый бѣкъ Буга трудно було мѣсцевому латинскому пароху заспокоювати духовнѣ потреби числен-

ныхъ богомольцѣвъ, що являли ся на островѣ въ костелѣ, спровадивъ Станіславъ Гомулинскій, латинскій епископъ холмскій, двоухъ оо. Бернардинѣвъ зѣ Львова и умѣстивъ ихъ при тѣмъ костелѣ, порозумѣвши ся передше въ тѣй справѣ зѣ Жигмонтомъ Голеновскимъ, тогдѣшнымъ лат. парохомъ сокальскимъ, та полагадивши ще другу спѣрну справу зѣ аватолицкимъ шляхтичемъ Ковнацкимъ о близькѣй при костелѣ грунты, котрѣ опѣсля посѣли оо. Бердардины. Дня 17 жовтня 1599 р. впровадивъ торжественно о. Станіславъ Стембовскій, лат. деканъ сокальскій, въ заступствѣ неприсутного епископа Ст. Гомулинского, оо. Бернардинѣвъ до костела на островѣ, ѡддавши имъ при приписаныхъ церемоніяхъ ключѣ ѡдѣ костела а опѣсля приналежнѣй до костела грунты *ad perpetuum usum et fructum*. Тому торжеству були присутнѣй—окрѣмъ численного окрестного духовенства и шляхты — Єронимъ Язловецкій староста сокальскій, Иванъ Остророгъ пѣдчасій коронный, Адамъ Прусиновскій каштелянъ белскій, Яковъ Собѣскій воеводичъ люблинскій, Георгій Козикъ маршалокъ епископского двору, о. Маркіянъ Постенкальскій провінціалъ Бернардинѣвъ и о. Бернардъ Страдіянъ першій гвардіянъ Бернардинѣвъ сокальскихъ. [*Memorabilia conventus Socaliensis.*]

Рѣкъ 1604.

Станіславъ Гомулинскій, лат. епископъ холмскій, наклонивъ Ивана Остророга, воеводу познаньского, щобъ они на мѣсци деревяного на островѣ костела та провѣзорично збудова-

нои при костелѣ малой мурованой каплицы, въ якой для обезпеченія отъ огня переходовано чудотворну икону Пречистой Дѣвы, вымуровали власнымъ коштомъ, при помочи добровольныхъ датковъ, обширный костелъ съ укрѣпленнымъ монастыремъ, де бы можна було не лише помѣстити больше число монаховъ Бернардиновъ, але и оборонятись въ часѣ нападѣвъ неприятеля. При будовѣ давано подъ фундаменты, по причинѣ вохкои землѣ, ольховыя стовпы, вугля та жужель и все заливано вапномъ. Закимъ положено подъ будову маючого мурувати ся костела съ монастыремъ крайный камѣнь, по мерѣ головный фундаторъ, еп. Ст. Гомулинскій, полишивши въ письменномъ завѣщаню послѣдну волю, щобы его похоронено въ криптахъ нового костела, що и стало ся. По смерти Ст. Гомулинского, занявъ опорожненный епископскій престолъ Георгій Замойскій. Той, привѣхавши съ Замостя по одбутѣ тамъ консекраціи до Сокаля, положивъ дня 2 липця 1604 року крайный камѣнь подъ будову згаданого костела, а на сребной таблицѣ вырыто слѣдуючыя памятковыя стихи :

*Tu mihi Diva fave, Coelum cui militat omne,
Quam trepidant Erebi sedes, cui terra, fretumque,
Vota precesque ferunt. Nostro Tu Sancta labori
Sis praesens operique. Tu largire futuro
Juvamen et praesidium.*

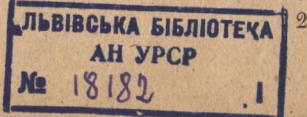
По 7-лѣтней праці за часѣвъ гвардіяна сокальского о. Винкентія Моравского, вымуровано костелъ съ монастыремъ та высокою попри костелѣ вежою красной структуры, на

котро́й въ пѣзнѣйшихъ часахъ умѣщено зигарь. Ново вымурованый костель, поблагословивъ торжественно Георгій Замойскій, епископъ холмскій, дня 14 цвѣтня 1611 р. На костель покрытѣмъ мѣдью, умѣщено позолочеными буквами надпись: *A Domino factum est opus istud et est mirabile.*

Одноверхвый обширный монастырь припирающій до костела, окруженный огородомъ та грубымъ высокимъ муромъ о чотирохъ баштахъ и трехъ брамахъ, оточеный водою, служивъ за оборонну крѣпость. Зъ огляду на се переховувала окрестна, ба навѣтъ дальша заможна шляхта въ монастыри Бернардиньскѣмъ яко въ безпечнѣмъ мѣсци свои маѣтки въ дорогоценностяхъ и грошахъ въ часахъ татарскихъ та домовыхъ вѣйнь. При монастырѣ мѣстивъ ся шпиталь зъ аптикою, котра стояла пѣдъ зарядомъ Ходоровича, поки сей не перенѣсь ся до Львова. Первѣстие мале выпосаженье монастыря сокальского побѣльшало ся щоразъ бѣльше то черезъ дарунки и тестаментальнѣ легаты, то черезъ купно грунтѣвъ. Бернардины прийшли въ посѣданье власного фолюшу, де выроблялись сукна на монашу одежу, они мали два интратнѣ поромы и млынъ на Бузѣ та цегольню на „Бабинци“. Поромы и цегольню ѳдступили они въ пѣзнѣйшихъ часахъ мѣсту Сокалеви за ѳдповѣдну нагороду, а млынъ зъ фолюшемъ забрала вода на Бузѣ и не ѳдбудовано ихъ бѣльше. При монастырскѣмъ костелѣ оснували Бернардины братство св. Франциска, до котрого вписувала ся окрестна и дальша шляхта. Позаякъ шляхта похороняла

ся въ підземнихъ криптахъ костела, то й не забувала она въ тестаментныхъ записахъ на Бернардинѣвъ, тому монастирь зъ костеломъ сокальскимъ збогачувавъ ся зъ року на рѣкъ. Польскіѣ матроны устроювали въ костелѣ престо-лы, жертвували зъ дорогоцѣнной матеріи фелоны, якихъ тамъ до теперъ повно.

Переглянувши докладно монастирскій архівъ, задивляють щедрі легаты и значні грошеві датки, складані шляхтою на монастирь зъ костеломъ въ Сокали. Зъ тыхъ легатѣвъ, списаныхъ въ грубій книзѣ, подаю ту лише важнѣйші: Иванъ Остророгъ записавъ [1598] монастиреви 5.000 дукатѣвъ. — Жигмонтъ III. ѳдступивъ [1603] монастиреви „Бабинець“ и 250 моргѣвъ поля. — Адамъ Прусиновскій дарувавъ Бернардинамъ [1604] фѣльварокъ званый „Окопкомъ“ зъ будынками, огородами и полями. — Жигмонтъ Бѣлянскій переказавъ монастиреви [1645] обширный „Косинъ“, бувшій колись фортецою мѣста Сокаля, зъ приналежними полями — Елена зъ Прусиновскихъ Сацѣжина загіпотекувала [1675] на добрахъ Сѣлець белскій 5.000 дукатѣвъ, за що побирає монастирь сокальскій до теперъ рѣкъ рѣчно зъ лѣсѣвъ сѣлецкихъ по 40 сягѣвъ дерева. — Михайль Потоцкій, воевода волянскій, справивъ для костела цѣлый сѣрѣбный престоль, вартости 303.410 зол. поль. — Салезій Потоцкій, воевода кївскій, купивъ сѣрѣбну цимборію на великій престоль значной вартости, дальше легувавъ [1732] 50.000 зол. поль. на удержанье капелѣ при костелѣ и [1766] 68.000 зол. поль. на свѣтло передъ чудотворну

икону Пречистой Дѣвы. — Марія Брільова жертвовала двѣ широ-золотѣ короны на згаданный образъ. — Король Иванъ III дарувавъ до костела по побѣдѣ Туркѣвъ пѣдъ Вѣднемъ дороговѣнну про золото ѣ срѣбло хоруговъ — и т. д.

Якъ великѣ богатства посѣдавъ костель оо. Бернардинѣвъ сокальскихъ, посвѣдчае найлѣпше се, що коли у войнахъ Наполеонскихъ забираю зъ церквей та костелѣвъ золото и срѣбло, то, пѣсля записокъ, зъ монастырскаго костела сокальскаго забрано першѣй разъ 8 возѣвъ срѣбла и 190 фунтѣвъ золота, другѣй разъ [1809] 99 сотнарѣвъ срѣбла, 66 фунтѣвъ золота лише зъ одной одежѣ чудотворной иконы Матери Божой та 12 апостолѣвъ въ природной величинѣ зъ срѣбла выкутыхъ. Одинъ зъ апостолѣвъ, упавши при здѣйманю зъ престола на землю, розбивъ на пѣдлозѣ грубу камѣнну плыту, по чѣмъ полишилися до теперъ слѣды. [*Архивъ Бернардинскѣй.*]

Рѣкъ 1607.

Король Жигмонтъ III. позваляе грамотою выданою въ Краковѣ дня 26. марта с. р. мѣщанамъ сокальскимъ на складъ соли при ѣдповѣдныхъ приписахъ, якѣ мѣщане мали сповняти. [*Архивъ мѣскѣй.*]

Рѣкъ 1609.

Жиды, посѣдаючи лише два дома въ Сокали, старають ся всякими способами, щобы имъ вѣльно було въ бѣльшѣмъ числѣ освѣсти въ мѣстѣ Приєднавши собѣ мѣщанъ, заключають они на день передъ св. Мартиномъ 1609

року въ Белзѣ угоду зъ мѣщанами сокальскими, котрѣ за нагороду 100 зол. поль. pozwalяють жидамъ на будову 18 домѣвъ на передмѣстю въ Сокали, на будову божиць та на купно поля на окописко за мѣстомъ. (Слѣды того окописка можна бачити въ лѣску Ваявка.) [*Архивъ льскій.*]

Рѣкъ 1611.

Христина зъ Любомирскихъ, жена Фелікса Потоцкого, старосты сокальского, вымурувала 1611 року женскій монастирь зъ костеломъ для монахинь Бригидокъ, на правѣй сторонѣ Буга на противѣ монастиря Бернардиньского, и выпосажила его значными полями положеными на Бабинци та Косинѣ.

Сей монастирь, оточеный огородомъ и муромъ зъ баштами, займали монахинѣ Бригидки до австрійскихъ часѣвъ. Коли цѣсарь Іосифъ II. ставъ замыкати богато монастирѣвъ, перемѣнивъ њнъ костель Бригидокъ на костель парохіяльный, ѡддавши монастирь зъ огородомъ до ужитку латиньскому парохови въ Сокали и его сотрудикамъ. Приналежнѣй до Бригидокъ на Бабинци и Косинѣ поля спрдала камера на публичнѣй ліцитаціи. Одну часть згаданныхъ грунтѣвъ купивъ графъ Іосифъ Романовскій и ѡдступивъ ихъ пѣзнѣйше своѣй братаници Текли Каменецкѣй, а тая ѡдпрдала ихъ мѣсту. Другу часть грунтѣвъ купила Іоанна Руцицова и такъ само ѡдпрдала ихъ мѣсту за 53.000 зол. Іоанна Руцицова вымурувала на мѣсцевѣмъ цвинтари, положенѣмъ за мѣстомъ при Тартакѣвскѣй до-

розѣ, невелику капліцю, а на єи удержанье заіпотекувала 1.500 зол. на добрахъ Барані-Перетоки. [*Лат. парохіяльний архівъ.*]

Рѣкъ 1613.

Погорѣло мѣсто Сокаль такъ, що лише третя часть домѣвъ остала ся. [*Архивъ Бернардинскій.*]

Рѣкъ 1639.

Грамотою зъ дня 5. грудня 1639 року надавъ король Владиславъ IV. привілей мѣсту Сокалеви на другій ярмарокъ. Сей ярмарокъ має починати ся ѡдъ дня св. Михайла пѣсля руского календаря и може тягнутись два тыжднѣ, зъ тыми застереженями, щобы згаданий ярмарокъ ѡдбувавъ ся въ ринку мѣста и то лише въ двѣ робочі, а не въ святочні. Щобы той ярмарокъ мѡгъ скорше вѡйти въ житье, увѣльнивъ король Владиславъ IV. всѣхъ прибуваючихъ на ярмарокъ купцѣвъ на 10 лѣтъ ѡдъ всякихъ тягарѡвъ накладаныхъ якъ зѡ стороны староства сокальського, такъ и ѡдъ мѣста. [*Архивъ льскій.*]

Рѣкъ 1648.

Сего року явили ся Козаки пѡдъ Сокалемъ и облягли Бернардинскій монастирь. Узброєна окрестна шляхта не дала увѡйти Козакамъ въ монастирь, тому они ѡдступили ѡдъ облоги и ѡдѡйшли дальше. [*Архивъ Бернардинскій.*]

РѠкъ 1649.

Въ мѣсяци липцю 1649 року король Янъ Казимиръ зъ своимъ войскомъ стоявъ таборомъ на поляхъ положеныхъ при стародавнѠмъ замку сокальскѠмъ въ походѣ на оборону мѣста Збаража. Въ часѣ, якъ стоявъ таборомъ, Ѡдбувавъ зъ старшиною войсковою часті военнїхъ нарады въ монастири БернардиньскѠмъ. [*Архївъ Бернардиньскїй.*]

РѠкъ 1651.

Дня 27. мая 1651 року приѣхавъ король Янъ Казимиръ до табору розложеного при стародавнѠмъ замку сокальскѠмъ. Въ таборѣ було до 30.000 войска и 10.000 шляхты. Король заставъ таборъ въ нужденнѠмъ станѣ, позаякъ бракували войску грошѣ, пожива та одежа, при чѠмъ за-для голоду тифусова епидемїа десяткувала войско. Щобы прийти до потрібного гроша а въ наслѣдкахъ до поживы и одежа, ухвалила старшина войскова — забрати титуломъ позички зъ монастиря Бернардиньского нагромаженїхъ маетки въ золотѣ и срѣблѣ, якї тамъ шляхта для переховку зложила, яко въ укрѣпленѠмъ безпечнѠмъ мѣсца. Шляхта, увѣдомлена Бернардинами, щѠ грозитъ перехованымъ въ монастири еи маеткамъ, зѠбрала ся чимъ скорше въ монастири, станула рѣшучо въ оборонѣ своей власности и не дала делегатамъ зъ табору забрати свои маетки. Не маючи другого выходу, наказала старшина войскова пѠдвладному войску, щобы каждый жовнїръ старавъ ся, якъ

може и де може, о поживу для себе та ко-
ней. По сѣй причинѣ розбѣгло ся войско по
близькихъ и дальшихъ селахъ, стало забирати
пашу, худобу, кури, овцѣ и т. д., що могло
и що забрати далось. На той рабунокъ нарѣ-
вали сельскій люде, але дармо. Скоро надѣй-
шли до табору грошѣ и пожива, рабунокъ пе-
реставъ. По двотыждневѣмъ побутѣ въ табо-
рѣ ѡдѣйшло войско зъ королемъ изъ Сокаля
пѣдъ Берестечко. (По тѣмъ таборѣ полишили
ся слѣды до теперь.) [*Архивъ Бернардинскій.*]

Рѣкъ 1655.

Въ початку листопада сего року явивъ
ся гетьманъ Богданъ Хмельницкій зъ Дани-
ломъ Виговскимъ и численымъ войскомъ За-
порожскимъ въ Сокаля. Монастирскій записки
такъ о тѣмъ розказують: Богданъ Хмельницкій
розложивъ ся таборомъ недалеко ѡдъ мона-
стиря Бернардиньского въ тѣй цѣли, щобы мо-
настирь заняти та нагромаджені тамъ маєтки
забрати. Приблизивши ся зъ ѡддѣломъ войска
до мурѣвъ укрѣпленого монастиря, они побачи-
ли на мурахъ велике число войска, котро-
му проводила якась панѣ, одѣта въ ясну оде-
жу. Хмельницкій, настрашений тымъ явле-
ньемъ, ѡдступивъ зъ войскомъ ѡдъ монастир-
скихъ мурѣвъ, а позаякъ постановивъ собѣ
монастирь зъ костеломъ звѣдати, навязавъ зъ
гвардіяномъ дружну переписку, щобы его впу-
щено до середины, чому наконецъ гвардіянь
не спротивлявъ ся. Вѣйшовши въ костель, въ
проводѣ Бернардинѣвъ, та глянувши на чудо-
творну икову Пресвятой Дѣвы, Хмельницкій

ослѣпъ. Тая слѣпота тревала черезъ 5 годинъ, закймъ Хмельницкій не упросивъ собѣ ласки у чудотворной иконы, що зновъ прозрѣвъ. Прикликавши до себе Василя Прокоповича, выславъ его до своего мешканя въ таборѣ, що бы принявъ зъ вѣдтамъ сръбный сосудъ наповненный талярами, и зложивъ его опѣсля въ дарунку въ костелъ. Пѣсля записокъ, бувъ згаданий сосудъ ще 1724 року переховуваний въ монастирскѣмъ скарбци; тецерь его нема.

Зъ навязанон переписки межи Богданомъ Хмельницкимъ та Даниломъ Виговскимъ зъ гвардіяномъ сокальскимъ, переховують ся ѡдписы въ монастирскихъ актахъ. Оригіналы тыхъ переписокъ — якъ голосить переказъ — забрано до бібліотеки Пулавскихъ въ Пулавахъ, а тую бібліотеку перевезено до Петербурга.

Листъ Давида Виговского до гвардіяна сокальского :

Przewielebny Mci Xięże Gwardyanie Sokalskiego klasztoru y nam miły Przyjacielu.

Nie dlatego tu Woyska Zaporowskie, Moskiewskie, y inne Cudzoziemskie I. W. Imci Pana Chmielnickiego Wodza Naywyższego Zaporowskiego, pod miasto Sokal, y Klasztor sprowadzone są, aby ruinę iaką w fortunach ludzkich uczynić chcieli; gdyz y my oto się staramy pilno, abyśmy przez tarazniejszą rewolucyą, na honor sobie y wieczną sławę zarobić mogli. A za cóz Panowie Szlachta, iak iakiego nieprzyjaciela do Klasztoru przypuścić niechcą, wnosząc sobie wiele suppozycyi y ukrzywdzenia Klasztoru? Za czym, chcey im W. M. P. Mości Xięże,

perswadować aby mnie, y I. W. I. Pana Hetmana, do gniewu nie pobudzili, y miasto affektu, nieprzyiaźń iaką odebrali; gdyz garść tę ludzi, która iest na praesidium, nie było by y na godzinę. Czekam pilnie rezolucyi W. M. Pana, będąc wszego dobra zyczliwy.

Sokal 9 listopada 1655.

Daniel Wyhowski Hetman Woysk Zaporowskich

Листъ Богдана Хмельницкого до гвардіяна сокальського:

Przewielebny Meji Xięze Gwardyanie Sokalski a nam miły przyiacielu.

Musicie mieć wiele Woyska w szczupłym obeysciu waszym, alboście na postrach iakieś wyprawili straszydła, któreśmy nocnym czasem zamyslaiąc pod Klasztor podstąpić, widzieli, iakoby Woyska iakiegoś gmin, które w naszym Woysku pomieszały szyki, iz z przestraczem wielkim odstąpić musieliśmy (co piszę, niech to będzie w sekrecie) Ludzi waszych zabranych bez zadnego ukrzywdzenia odsełam a proszę o wydanie moich. Przytym wam, chcę być zawsze zyczliwym.

Z Taborów pod Sokalem 11 listopada 1655.

Bohdan Chmielnicki.

Листъ Богдана Хмельницкого до гвардіяна сокальського:

Wielebny Méji Xięze Gwardyanie y moy przyiacielu.

Znając wielką szczeróść ku Nam, któreśmy oczywiście w klasztorze doznali, y miłosierdzie otrzymali, załuię tego ciężko, zem słuchoł moich ludzi, aby klasztor pretextem przyjazni ode-

brawszy, żołnierzom swoim zrabować y co tylko w nim znaleźć by się mogło zabrać kazał. Iednak, gdym to na zdradę chciał uczynić, tak przed obrazem Bogarodzicy byłem przestraszony, y tak mi się zdało, że iuz więcej do śmierci widzieć nie będę. Iednak, gdy to miłość wasza z innemi Xięzą uprosiła u Matki Boskiej zem przeyrzał, y tak dobrze widzę iako y przedtym. Zawdzięczaiać wam tę łaskę, na wieczne czasy, szczerym y prawdziwym wam chcę być Przyjacielem.

Z Taborów pod Lwowem 13 listopada 1655.
Bohdan Chmielnicki.

[*Memorabilia Conventus Socaliensis.*]

[Прим. Ред. Чи сї письма автентичнї, се инше дѣло.]

РѠкъ 1662.

Грамотою зъ 12 марта 1662 року ѳдновивъ король Янъ Казимиръ ерекцію для лат. парохїи сокальскои, позаякъ давна ерекціональна грамота при нападахъ татарскихъ запропастила ся. Латиньску парохїю въ Сокали ереговано 1517 року, коли мѣсто стояло ще по лѣвѣмъ боцѣ Буга. [*Архїв. лат. парохїи.*]

РѠкъ 1694.

Сего року реставровано муровану церковь пѣдъ вѣзваньемъ св. О. Николая. Побѣчъ той церкви стояла ще друга, по части мурована по части деревяна церковь (она пѣзвїйше спалилась). До першой изъ згаданныхъ церквей сходили ся на богослуженя православнї Русины сокальскї, до другои унїаты... Обѣ церкви окружавъ квадратный цвинтаръ и ту

бувъ въ старяну монастирь оо. Василянъ. При церквахъ стояла висока деревяна звѣниця. (Пѣдъ мурованою церквою св. О. Николая мають бути — якъ голосить переказъ — пѣдземнѣ крипты, де суть замурованѣ акты и книги полишенѣ по православнѣмъ духовенствѣ, коли оно уступало мѣсце унѣтамъ. За душпастирства о. Іоана Цѣпановско-го, пароха сокальскаго, помальовано тую церковь и заосмотрено хорошимъ иконостасомъ, вымуровано звѣницю, въ котрѣй ввєять три великѣ званы.) [*Архивъ льскій*]

Рѣкъ 1702.

Сего року найшовъ на мѣсто Сокаль шведскѣй генераль Стенбокъ зъ войскомъ. Окруживши монастирь Бернардинскѣй, дѣставъ ся въ середину и, мимо протесту, забравъ перехованѣ въ монастири маетки окрестной шляхты. [*Архивъ Бернардинскѣй.*]

Рѣкъ 1704.

Сего року бувъ король Августъ II въ Сокалі, розложивши ся таборомъ зъ войскомъ на болоняхъ сокальскихъ. Згаданий король навѣдувався дуже часто до костела Бернардинскаго, ѡддаючысь въ опѣку Матери Божѣй. [*Архивъ Бернардинскѣй*]

Рѣкъ 1708.

Въ осени с. р., въ часахъ вєпорядкѣвъ въ краю, вайшовъ гетьманъ Адамъ Сѣнявскѣй на войско литовске, стояче пѣдъ Сокалемъ, и по короткѣй битвѣ роздгнавъ Литовцѣвъ. [*Архивъ льскій*]

РѢкъ 1723.

Дня 19 марта с. р. перепроводжувала духовна комісія делегована Александромъ Антономъ Фредромъ, латинскимъ епископомъ холмскимъ (пѣзвѣйше перемыскимъ), иневізіційвѣ слѣдства въ костелѣ Бернардинскѣмъ що до вѣрности чудесъ приписуваныхъ чудотворнѣй иконѣ сокальской Матери Божои. Въ сѣй духовнѣй комісії засѣдали: Самуиль Ожга лат. епископъ-номинатъ кѣвскій, Франць Куницкій лат. капітульный крилошанинъ холмскій, Антѣнъ Круликовскій деканъ сокальскій, Якѣвъ Красовскій деканъ белскій, богато ще сенаторѣвъ и шляхты. Зѣзнаванѣ чуда заприсягали люде и ихъ вписувано въ книгу, котру опбеля комісія пѣдписала. [*Архивъ Бернардинскій.*]

РѢкъ 1724.

Дня 7, 8 и 9 вересня т. р. ѣдбувала ся торжественна коронація чудотворной иконы Матери Божои въ костелѣ оо. Бернардинѣвъ въ Сокали. Короны, поблагословленѣ папою Инокентіемъ XIII., спроваджено зъ Ряму заходами Іосифа и Теофілы Потоцкихъ. На той величавый коронаційный актъ, ѣдбувшій ся при свѣвахъ, музицѣ, штучныхъ огняхъ, илюмінаціяхъ монастыря и мѣста, при стрѣляняхъ зъ численныхъ гарматъ и ручного оружя умысне на се торжество спровадженого войска, явило ся велике число польской шляхты, мѣскѣй братства зѣ Львова, Люблина, Жовкеви, Белза, Дубна та ще зѣ 40 другихъ мѣсцевостей. Для

пѣднесеня торжества выставлено чотири тріумфальнѣ браны. украшенѣ образами святыхъ, портретами, гербами зъ ѡдповѣдными польскими и латинскими написами, а на рѣцѣ Бузѣ провѣзоричный деревянный мѡстъ противъ костела Бернардинѡвъ. Перша брама стояла у входу до костела, де мѣстила ся слѣдуюча надпись :

„Szukasz człowiecze cudów po różnej krainie,
A zasz w tym miejscu Imie Maryi nie słyynie ?
Tu wszyscy ludzie hojne łaski odbierają.

Gdy się Tey szczerze Matce w opiekę oddają.“
Друга брама стояла при монастирскѡмъ мурѣ на всхѡдъ сонця надъ рѣчкою Ратою, третя на поляхъ званыхъ „Полянка“, четверта при Бузѣ. Чудотворну икону коронувавъ Янъ Скарбекъ лат. архієпископъ львѡвскій въ соборѣ Яна Шанявского лат. епископа холмского, Іосифа Левицкого руского епископа холмского, при асветѣ лат. капітульныхъ ерилошанъ зѡ Львова и Холма, великого числа зѣѣхавшого ся свѣтского и монашого духовенства обохъ обрядѡвъ. Коронаційный похѡдъ вырушивъ зъ замку, де мешкавъ воевода Салезій Потоцкій зъ численнымъ дворомъ. Ѳдъ замку до рускои церкви св. Михаила стояло въ шпалерѣ по двохъ бокахъ уставлене войско. Попередъ шпалеру поступавъ зъ братствами похѡдъ при выстрѣлахъ гарматныхъ. За братствами ѣхали въ величавыхъ каритахъ родина Потоцкихъ, сенаторы, можна шляхта зъ невѣстами, а въ послѣднѡй каритѣ коронаторъ архієпископъ Скарбекъ зъ двома згадаными епископами въ святочныхъ церковныхъ одежахъ, и они везли

зъ собою золоті корони зъ дорогоцѣвними каменями. Коли похѣвъ мивувъ мѣсть на Бузѣ, чотири тріумфальнї брани, и вѣшовъ у костель, знято при спѣвахъ чудотворну икону зъ престола и умѣщено си на шести-ступѣннѣмъ тронѣ, покритѣмъ дорогоцѣвними матерїями та освѣтленѣмъ яснымъ свѣтломъ. Архієпископъ, приблизивши ся до трону, зложивъ на нѣмъ корони. По ѡдчитаню коронаційной буллѣ въ присутности Винкентїя Саятино, апостольского легата, и по пѣдписаню Бернардинами предложеного письма, що они будуть старанно стерегти корони, пѣднѣвъ коронаторъ-архієпископъ изъ трону корони и укоронувавъ на чудотворнѣй иконѣ перше Матѣрь Божу а потѣмъ Си Сына. Теперь взято зъ трону чудотворну икону при спѣвахъ, музицѣ и выстрѣлахъ, занесено си въ походѣ до ѡбчної по лѣвѣмъ боцѣ капицѣ и умѣщено на престолѣ. Першу литургию передѣ коронованою иконою служивъ коронаторъ аеп. Скарбекъ, а Янъ Тома Іозефовичъ, крилошанинъ капітулы лѣвѣвской и писатель, выголосивъ проповѣдь. Коронаційнї торжества тягнулись при здвизѣ народу вѣсѣмъ днѣвъ, а въ тѣмъ часѣ проповѣдали на перемѣну рано и въ вечерѣ проповѣдники: Вентонъ лат. крилошанинъ холмскїй, Раймундъ Ёзерскїй профессоръ Домініканинъ, Патрикїй Бродовскїй профессоръ зъ Замостя, Павло Мвсѣякевичъ гвардіанъ Реформатъ зъ Люблина, Стефанъ Пузина профессоръ Ёзуитъ, Петро Комборскїй профессоръ фїлософїи зъ Замостя, Григорїй Стеткевичъ сотрудинокъ при ѡрменьскѣмъ катедраль-

нѣмъ костелъ у Львовѣ, Адріянъ Серневичъ професоръ філософіи зъ Самбора, Августинъ Мацедонскій парохъ зъ Лацова, Фабіянъ Луцинскій Бернардинъ зъ Лежайска, Янъ Окольскій Францисканинъ, Андрей Барщевскій Кармелятъ, Николай Керемовичъ Єзуитъ зъ Львова, Гликерій Піяръ зъ Ряшева, Валентій Вцѣсловскій парохъ крилошанинъ зъ Томашова. На памятку коронаційного торжества выготовлено бѣльшій й меншій медалъ. На бѣльшихъ медаляхъ мѣстить ся по однѣмъ боцѣ образъ чудотворной Матери Божой зъ словами „Imago Miracul. B. M. V. Socaliensis, ab Innocentio XIII Papa in Regno Poloniae Palatinatus Belzensis 8-va 7-bris coronata“, по другѣмъ боцѣ орелъ, гербы короны Августа II и слова „Sub Benedicto XIII Pontifice Maximo et Potentissimo Augusto II Polon. Rege 1724“. На меншихъ медаляхъ мѣстить ся по однѣмъ боцѣ образъ чудотворной Матери Б. зъ пѣдписомъ „Coronata B. V. Maria Socaliensis ab Innocentio XIII 1724 8-va septembris“, по другѣмъ боцѣ — гербы родины Потоцкихъ зъ словами: „Sub Benedicto XIII P. P.“ Тѣ памятковѣ медалъ роздававъ апостольскій легать мѣжъ нарѣдъ. (Близшій описъ коронаційного торжества зъ проповѣдями естъ печатаный въ „Actus coronationis Miracul. Imaginis Socaliensis B. V. Mariae Anno D. 1724 die 8 mensis septembris expeditus et in revelatione Orbi declaratus Leopoli 1727“). [Архивъ Бернардинскій.]

РѢкъ 1734.

Сего року перебувавъ въ замку сокальскѡмъ Іосифъ Лащъ, епископъ антипатрійскій, суфраганъ кївскій, сынъ воеводы белского, послѣдній потомокъ зъ заможной родины Лащѣвъ. Пѡсля его смерти перейшли великї добра зъ нагромаджеными фамїлійными скарбами на сестрѣницю Анну, зъ котрою звѣнчавъ ся Салезій Потоцкїй, воевода кївскїй. [*Архївъ лат. парохїи.*]

РѢкъ 1755.

Сего року заложили жиды друкарню въ Сокали, де печатали по бѡльшѡй части еврейскї книги. Тая друкарня не иснувала ту довго, бо перенесено ви деінде. [*Архївъ мѣскїй.*]

РѢкъ 1768.

Князь Казимиръ Понятовскїй, староста сокальскїй, великїй любитель коней, вымурувавъ обширнї стайнѣ на передмѣстью званѡмъ „Караваны“ зъ довшимъ будынкомъ. де мѣстили ся торговельнї склепы. Сей князь-староста вымурувавъ также побѣчь стародавного замку для себе дѡмъ мешкальнїй, въ котрѡмъ мешкали и его наступники, старосты сокальскї. (Будынки, де були стайнѣ и торговельнї склепы, стоять теперь въ серединѣ ринку; въ нихъ мѣстять ся урядъ податковый, судъ повѣтовый, урядъ громадскїй, вязницѣ и мѣскїй шпиталь. Що высказанї будынки були въ старину обширнѣйшї, свѣдчать фундаменты, якї ѡдкрывають ся при копаню землѣ.) [*Архївъ мѣскїй.*]

РѢкъ 1770.

Въ мѣсяци жовтнѣ с. р. появила ся морова зараза въ Сокали и набавила людей великого страху. На ту заразу умерло въ Сокали въ короткѣмъ часѣ 243 християнъ и 117 жидѣвъ. Зъ обавы передъ заразою утѣвали люде зъ мѣста и ховали ся по лѣсахъ, де зновъ богато зъ голоду слабувало й умирало. [*Архивъ руской церкви.*]

РѢкъ 1772.

Дня 7 сѣчня с. р. умерла въ Сокали Анна зъ Лашѣвъ, жена Салезія Потоцкого, воеводы кїївского. Ёи мертве тѣло перевезено до Кристинополя, а серце, зложено въ срѣбнѣмъ сосудѣ, похоронено д. 18 серпня 1772 подъ градусами въ капліци чудотворной Матери Божой въ костелѣ Бернардинѣвъ въ Сокали. (Близшій описъ величавого похорону Анны Потоцкой въ Кристинополи и еи серця въ Сокали мѣститъ ся въ лѣтописи монастыря оо. Василіянъ въ Кристинополи, печатанѣй въ фейлетонахъ „Дѣла“ зъ 1890 року. — Авторъ.) [*Архивъ Бернардинскій*]

Сего року, при подѣлѣ Польщи, бувъ старостою въ Сокали Станіславъ Потоцкій. Позаякъ ѓнъ не мешкавъ въ Сокали, завѣдувавъ его добрами повномочникъ Игнатій Каменецкій. Правительство австрійске, забравши будынки та добра привалежнѣ до староства сокальського, спродало все на публичнѣй ліцитаціѣ. Мѣщане сокальскѣй, обстаючи при давнѣмъ правѣ свобѣдного зрубу дерева въ королѣв-

*Залиженъ
монастеремъ
Кристинопол.
мѣр. 34.
(р. 1772).*

сквхъ лѣсахъ, дѣстали одѣ правительства яко эквивалентъ за зрубъ — лѣсокъ званный „Валвякою“, маючій звыжъ 142 морга, и посѣдаютъ его до теперь. [*Архивъ мѣскій*]

Сего року спаливъ ся найстаршій мурованый парохіальный лат. костель подѣ възваньемъ св. Іоана Хрестителя, положеный въ пѣвнѣчной части мѣста надѣ Бугомъ въ Сокаляхъ. Сей костель, окруженный цвинтаремъ, пострадавъ въ огни усѣ приборы. Довго стояли муръ зѣ того спаленого костела пусто, поки ихъ не роздѣбрано та не спродано на публичной ліцитаціи. (На мѣсци спаленого костела вымуровано 1878 р. невелику богослужебну капличку, при котрой мѣститъ ся кѣлька малыхъ звонѣвъ). [*Архивъ лат. церкви*]

Рѣкъ 1773.

Дня 4 лютого с. р. похоронено сердце Салезія Потоцкого воеводы кѣвского въ срѣбнѣмъ сосудѣ побѣчь сердца его жены Анны въ костель Бернардинскомъ. Сей сумный обрядъ одбувъ ся величаво въ присутности Станіслава Потоцкого, сына Салезія, руского холмского епископа Максимиліяна Рилла, численной шляхты та духовенства обохъ обрядѣвъ. [*Архивъ Бернардинскій.*]

ум. 22/VIII.
1772.

Рѣкъ 1776.

Дня 8 червня с. р. вырушивъ походъ на чолѣ духовенства зѣ Сокаля до близького мѣсточка Тартакова, де Мельхіоръ Кохновскій, лат. епископъ-суфраганъ холмскій, публикувавъ икону Матери Божой въ костель тарта-

кѡвскѡмъ за чудотворну. По торжественнѡй, епископомъ-суфраганомъ ѡдслуженѡй литургіи, выголосили духовнѡ науки оо. Мартіянъ Драчакевичъ Василіянинъ зъ Крестинополя, Корнилій Бранскій Домініканинъ зъ Белза и Пирамовичъ парохъ зъ Угринова. Згадана икона мѣтила ся довгій часъ въ замку тартакѡвскѡмъ, а по єго спаленю прийшла на власнѡсть до рукъ о. Николая Кухарского, капеляна Станіслава Потоцкого, воеводы белского и дѣдича Тартакова. По смерти Н. Кухарского взято икону до мѣсцевого костела, а наколи мала она проявлатись чудесами, делеговано зъ Холма духовну комісію для переведеня канонічного процесу. Той процесъ ѡдбувавъ ся дня 17 червня 1776 р. въ присутности оо. Георгія Ваджги лат. капіт. крилошанина холмского, Гавріила Кобилянського декана грубѡшѡвского, Кастаня Лѡщинського декана сокальського, пароха стоянѡвского, и Михаила Ревского пароха гошѡвского. [*Архівъ лат парохіи.*]

Рѡкъ 1778.

Въ початкахъ лѣта с. р. за душпастирства о. Стефана Орролевского, положено фундаментъ пѡдъ будову новой мурованой церкви пѡдъ вѡзваньємъ св. Михайла при улиці Шляхотскѡй, на мѣсци старой деревяной, такожь св. Михайла церкви, котру за для старости розѡбрано. На будову новой церкви стали Русины мѣщане сокальскій складати добровѡльнѡ датки. Церковь стару окружавъ цвинтаръ. Близько тои св. Михайлѡвской церкви

одъ полудневои стороны стоявъ малый домокъ, де мешкали мѣсцевѣ рускѣ парохя, а при домку економичнѣ будынки. [*Архивъ рускои церкви.*]

Рѣкъ 1781.

Дня 8 марта с. р. спродавъ Станиславъ Потоцкѣй, воевода белскѣй, свои добра: Тартакѣвъ, Спасѣвъ, Первятчѣ, Тартаковецъ, Переспу, Зубѣвъ, Свитазѣвъ, Горбѣвъ. Копытѣвъ, Ляшки, Бобятинѣ, Лещатѣвъ, Угринѣвъ, Кристинопѣль зъ принадлежностями князю Адаму Поняньскому. По причинѣ, що на тыхъ добрахъ тяжели великѣ духовнѣ довга, котрыхъ князь не бувъ въ силѣ сплатити та оголосивъ креду, забрала камера тѣ добра на себе и спродала ихъ опѣсля на публичнѣй лицѣтаціи въ Сокаля. [*Архивъ мѣскѣй.*]

Рѣкъ 1821.

Въ осени с. р. спалила ся по части мурована по части деревяна церковь стояча попри мурованѣй церкви св. Николая; полишилась лише висока деревяна звѣница. (Тую звѣницу розббрано за для старости и вымуровано [1839 р.] нову [*Архивъ рускои церкви.*]

Рѣкъ 1829.

Въ цвѣтнѣ с. р. була повѣнь черезъ 14 днѣвъ, въ червнѣ черезъ 8 днѣвъ, въ липнѣ черезъ 3 недѣлѣ. За-для слѣтного лѣта пропали сѣнокосы, тому була велика дорожня на пашу и богато худобы замотыличенои выги-

нуло. По слѣтнѣй также осени наступила дуже люта зима. [*Архивъ Бернардинскій.*]

Рѣкъ 1830.

Дня 28. марта с. р. надѣйшла зъ прибавшою водою незвычайно груба крива льду пѣдъ Сокаль. Зѣрвавши ново збудованый мѣстъ надъ Бугомъ, забрала его зъ стовпами зъ собою. За для браку мосту перевозились люде човнами зъ одного боку Буга на другій, а тигаровѣ возы поромомъ.

Дня 2. сернія с. р. погорѣло мѣсто Сокаль, окрѣмъ улицѣ Шляхотской. Въ огня спаливъ ся одинъ жидъ, а мѣщанамъ погорѣло богато маетку. [*Архивъ мѣскій*]

Рѣкъ 1835.

Сего року поблагословлено ново-вымуровану церковь св. Михайла при улица Шляхотскѣй, котру за-для браку грошевого фонду муровано черезъ 57 лѣтъ, поки еи не скѣичено. Се дѣяло ся за душпастирства о. Петра Бургиневича, мѣсцевого пароха. [*Архивъ руской церкви*]

Рѣкъ 1840.

Въ тѣмъ роцѣ покуплено для ерекция, заходами о. Георгія Шеманьского, руского пароха сокальского, два мѣщаньскѣй огороды при улица Шляхотскѣй, въ цѣля побѣльшеня парохіяльного обѣстя. По розѣбраню малого, за-для старости до упадку похиленого дому, вымуровано на его мѣсця новый дѣмъ паро-

хіяльний зъ економічними будынками. [*Архівъ рускої церкви.*]

Рѣкъ 1843.

Дня 25. мая с. р. погорѣвъ зъ незвѣстной причины костелъ Бернардинскій въ Сокали. Въ тѣмъ великомъ огни, де погорѣли престолы, иконы, лавки, словомъ усе що знаходило ся въ костелѣ, спалила ся и стародавна чудотворна икона Пречистой Дѣвы зъ вотами и украшенями. Одинъ скарбець, въ якѣмъ пореховували ся дорогі фелоны зъ литургічними приборами, полишавъ ся цѣло. На подобу спалившой ся чудотворной иконы вымалювавъ Яблоньскій маляръ-артистъ зѣ Львова нову икону, яку въ давнѣмъ мѣсци умѣщено. [*Архівъ Бернардинскій.*]

Рѣкъ 1859.

Дня 12. сѣчня с. р. о 8-ѣй годинѣ вечеромъ ударивъ грѣмъ при бурѣ та снѣговици два разы въ костелъ Бернардинскій и запаливъ на двохъ бѣчныхъ престолахъ бѣлье, поцсувавъ иконы, посмаливъ при иконахъ рамы и повывертавъ на престолахъ лѣхтарѣ. Лавкѣ-закристіянъ, настрашений громами, выбѣгъ на коридоръ, а досмотривши дымъ, вѣйшовъ въ костелъ и при помочи другыхъ угасивъ огонь, про що ухоронивъ костелъ зъ монастиремъ ѡдъ великого въ послѣдкахъ нещастя. [*Архівъ Бернардинскій.*]

РѢкъ 1870.

Дня 28. мая с. р. погорѣвъ монастырь зъ костеломъ Бернардинѡвъ. Позаякъ вѣтеръ уносивъ искры на другу сторону Буга, то выбухъ пожаръ въ мѣстѣ и набовивъ богато шкоды.

РѢкъ 1884.

Дня 1. липня с. р. приѣхавъ о 5-бй годивѣ зъ полудня першій разъ поѣздъ зелѣзный пристроеный цѣвтами и лентами до Сокаля на ново побудовавѡй зелѣзнѡй дорозѣ межи Ярославомъ а Сокалемъ. На перонѣ двѡрця ожидали цѣвавѣ люде приѣзду поѣзду. Поѣздомъ приѣхали міністеръ Ф. Земялковскій и намѣстникъ Залескій витавѣ Д. Тхоржевскимъ ц. к. старостою сокальскимъ, другими урядниками и шляхтою.

РѢкъ 1887.

Дня 21. мая с. р. выправили Русины сокальскѣ овацію зъ факлями, лямпіонами и спѣвомъ о. Александру Зубрицкому гр. к. сотрудинови и катехитови при мѣскихъ школахъ въ признаню его трудѡвъ положеныхъ для добра и просвѣты мѣщанъ, коли переносивъ ся зъ Сокаля на пароха до Боська пѡдъ Сявѡкъ.

РѢкъ 1889.

Того року вымурувано — першу муровану дорогу ѡдъ парового млына черезъ мѣсто до двѡрця зелѣзничого.

Списъ русскихъ парохѣвъ сокальскихъ**пѣсля записокъ метрикальныхъ :**

- о. Стефанъ Орроловскій померъ 1788 р.
- ” Тома Базилевичъ померъ 21. марта 1811 р.
- ” Петро Багриновичъ померъ 7. червня 1838 р.
- ” Георгій Шеманскій померъ 15. падолиста 1853 р.
- ” Іоанъ Цѣпановскій померъ 23. падолиста 1877 р.
- ” Николай Роздѣльскій, теперѣшний парохъ.

И 18.182

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

III

~~54.771~~

БІБЛІОТЕКА